

AVI SHLAIM

İNGİLİZ TARİHÇİ VE OXFORD ÜNİVERSİTESİ PROFESÖRÜ

“İsrail açlığı bir savaş aracı olarak kullanmaya başladığında bu artık soykırım demektir”

İsrail, Gazze’yi bir baş belası olarak görüyordu. Batı Şeria ise stratejik olarak önemliydi. Hedef, İsrail toprağı olarak gördükleri Batı Şeria’nın tamamını kontrol altına almaktı.

İsrail’in 7 Ekim 2023 sonrasında Gazze’ye yönelik yürüttüğü operasyonlar insani ve ahlaki boyutlarıyla dünya kamuoyunun gündeminden düşmüyor. Uluslararası hukuk çevrelerinde “soykırım” tartışmaları giderek güçlenirken konuyu tarihsel bağlamı ve yapısal dinamikleriyle değerlendirmek büyük önem taşıyor. Bu bağlamda Yahudi asıllı İngiliz tarihçi ve Oxford Üniversitesi Profesörü Avi Shlaim ile hem son kitabı *Genocide in Gaza* üzerine hem de 7 Ekim sonrasındaki gelişmeler ışığında İsrail iç politikası üzerine konuştuk.

Shlaim, röportajda İsrail'in uzun yıllardır sürdürdüğü "çimleri biçme" stratejisinden 7 Ekim sonrası tam bir soykırıma evrilen yeni savaş doktrinine geçişi, Binyamin Netanyahu hükümetinin iç siyasi motivasyonlarını ve uluslararası tepkileri detaylı biçimde değerlendiriyor. Shlaim'e göre artık tartışmaya yer yok: "İsrail açlığı bir savaş aracı olarak kullanmaya başladı ve bu artık soykırımdır."

Özgür Dikmen: Profesör Shlaim, size çalışmalarınız bağlamında yönelteceğim sorular yanında ayrıca güncel meselelerle ilgili görüşlerinizi de almak isterim.

Kısa süre önce yayımlanan *Genocide in Gaza* başlıklı kitabınızdaki temel noktalardan biri İsrail'in Gazze'ye yönelik "çimleri biçme" politikası. 2008-2009 Dökme Kurşun Operasyonu'ndan sonra İsrail'de sıkça bahsedilen bir doktrin ve Hamas'ın tamamen yok edilemeyeceğine, örgütün kapasitesini sınırlama amacıyla İsrail'in Gazze'ye periyodik saldırılar düzenlemesine dayanan bir strateji. Aslında Hamas'ın kapasitesi kadar Gazze'deki insani durumu ve hayat şartlarını da belli bir seviyenin altında tutmak gerektiğini söyleyen bir yaklaşım. Siz de bu doktrine referansla İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını ve katliamlarını yapısal bir yaklaşımla ele alıyorsunuz.

Ancak 7 Ekim sonrasında İsrail'in Gazze'ye yaklaşımının tamamen değiştiğini, İsraili siyasilerin Gazze'yi tamamen yok etmekten bahsettiğini ve soykırım sürecinde de buna gerçekten giriştiklerini gördük. Dolayısıyla periyodik katliamlarla Gazze'deki imkânları belli bir seviyenin altında tutma hamlelerinden ciddi anlamda ayrışıyor. Bu bağlamda 7 Ekim sonrası Gazze soykırımını, uzun vadeli ve yapısal yaklaşımınız bağlamında nasıl değerlendirdiğinizi sormak isterim.

Avi Shlaim: 2005 yılında İsrail, Gazze Şeridi'nden tek taraflı olarak çekildi. Bu çekilme, İsrail tarafından barışa katkı olarak sunuldu. Ancak gerçek şu ki bu bir barış hamlesi değildi; Filistin Yönetimi ile yapılan bir müzakerenin sonucu da değildi. Filistinlilerle çatışmayı çözmeye yönelik bir adım da değildi. İsrail'in kendi çıkarları doğrultusunda gerçekleştirdiği tek taraflı bir çekilmeydi. Gazze'den çekilmenin ardından 8.000 yerleşimci buradan çıkarıldı ve ertesi yıl Batı Şeria'ya 12.000 yeni yerleşimci yerleştirildi. Bu durum şunu gösteriyordu: İsrail, Gazze'yi bir baş belası olarak görüyordu. Batı Şeria ise stratejik olarak önemliydi. Hedef, İsrail toprağı olarak gördükleri Batı Şeria'nın tamamını kontrol altına almaktı. Nitekim Knesset kısa süre önce Batı Şeria'nın resmen ilhak edilmesi çağrısında bulunan bir karar kabul etti. Ancak İsrail 2005 yılında çekildikten sonra da uluslararası hukuk uyarınca Gazze'nin işgalci gücü olmaya devam etti çünkü kara ve deniz yoluyla Gazze'ye erişimi kontrol etmeye devam etti. Yani Gazze'yi ablukaya alarak işgalci pozisyonunu korudu. 2008 yılında Hamas, İsrail'e füze saldırıları düzenledi; İsrail de misilleme olarak Gazze'yi bombaladı. Haziran 2008'de Mısır, İsrail ile Hamas arasında bir ateşkes sağladı. Hamas bu ateşkes uydurdu fakat İsrail kendi çıkarlarına hizmet etmediğinde ateşkesi ihlal etti. Kesin olarak söyleyebilirim ki İsrail ile Hamas arasında yapılan her ateşkes anlaşması İsrail tarafından ihlal edilmiştir; tek bir ihlal Hamas tarafından gerçekleşmemiştir.

Haziran 2008'de Mısır, İsrail ile Hamas arasında bir ateşkes sağladı. Hamas bu ateşkes uydurdu fakat İsrail kendi çıkarlarına hizmet etmediğinde ateşkesi ihlal etti. Kesin olarak söyleyebilirim ki İsrail ile Hamas arasında yapılan her ateşkes anlaşması İsrail tarafından ihlal edilmiştir; tek bir ihlal Hamas tarafından gerçekleşmemiştir.

Ateşkesi ihlal ettikten sonra İsrail, Aralık 2008'de "Dökme Kurşun Operasyonu"nu başlattı. Bu, Gazze'ye yönelik ilk büyük İsrail askeri saldırısıydı. Şu anda süren savaş, İsrail'in Gazze'ye yönelik sekizinci büyük askeri saldırısıdır. İsraili generaller bu operasyonlara "çimleri biçmek" (mowing the lawn) adını veriyor. Bu korkunç bir metafor çünkü mekanik bir şeyi çağrıştırıyor; tıpkı bahçenizde çimenleri belirli aralıklarla biçmeniz gibi Gazze'de de düzenli olarak operasyon yapılmaktadır. Her operasyonun ardından İsrail ordusu kara, hava ve deniz güçleriyle Gazze'ye girer, altyapıyı yok eder, Hamas'ın askeri kapasitesini zayıflatır ve sonra geri çekilir. Bu döngü defalarca tekrarlandı. Ancak sorun politik bir sorundu ve askeri bir çözümü yoktu. İsrail ise her zaman sadece askeri çözümü denedi. İsrail'de şöyle bir söz vardır: "Eğer güç işe yaramazsa daha fazla güç kullan." Ama bu yanlış bir yaklaşım çünkü güç işe yaramıyorsa doğru araç kullanılmıyor demektir. Ben, "İsrail, Hamas ve Gazze Çatışması" başlıklı bir makale yazdım ve bunu Uluslararası Ceza Mahkemesine sundum. Makalede Gazze'deki soykırımı ayrıntılı olarak ele aldım. Bu analiz kitabımda da yer alıyor. Mevcut Gazze savaşı, önceki "çimleri biçme" operasyonlarının tekrarı değil; boyutu ve kapsamı tamamen farklı.

Ö.D.: 7 Ekim'in İsrail için stratejik bir sürpriz olduğunu söyleyenler var. Bazıları, İsrail'in geçmişe kıyasla farklı tepki vermesini bu "stratejik sürpriz" faktörüyle açıklıyor. Peki siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

A.S.: Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırısı, İsrail'i tamamen hazırlıksız yakaladı. Ancak bu saldırı aynı zamanda çatışmada bir dönüm noktasıydı. Çünkü geçmişte Hamas yalnızca roket fırlatıyordu; bu kez sınırı aştı, İsrail topraklarına girdi, bir müzik festivaline ve kibbutzlara saldırdı. Bu, İsrail toplumu açısından son derece travmatik bir olaydı. İsrail hükümeti ise bu travmayı hamlelerini meşrulaştırmak için kullandı. Hükümet propagandası, yaşanan vahşetleri yalnızca abartmakla kalmadı; bazı tamamen uydurma hikâyeler de ortaya attı. Örneğin "40 bebeğin başının kesildiği" gibi iddialar, aslında yaşanmadı ve sonraki saldırıları haklı göstermek için üretildi. Saldırı sonrası İsrail toplumu büyük bir sarsıntı yaşadı; mantıklı düşünemez hâle geldiler. İntikam duygusu hâkim oldu ve

İsrail hükümeti ise bu travmayı hamlelerini meşrulaştırmak için kullandı. Hükümet propagandası, yaşanan vahşetleri yalnızca abartmakla kalmadı; bazı tamamen uydurma hikâyeler de ortaya attı. Örneğin “40 bebeğin başının kesildiği” gibi iddialar, aslında yaşanmadı ve sonraki saldırıları haklı göstermek için üretildi.

kamuoyu yoklamaları, İsraililerin yarısından fazlasının İsrail ordusunun yeterince güç kullanmadığını düşündüğünü gösterdi. Genel hissiyat şuydu: “7 Ekim’den sonra ne yaparsak yapalım haklıyız. Artık hiçbir sınır yok; bizi eleştiren herkes antisemit.” Bu nedenle dünya kamuoyunun ne düşündüğü de önemsenmedi.

Ö.D.: “Çimleri biçme” yaklaşımı açısından 7 Ekim sonrasında geçmişten bir kopuş yaşandığını söyleyebiliriz ama İsrail’in güç işe yaramadığında daha fazla güç kullanma anlayışı açısından bir süreklilik de var.

A.S.: Kesinlikle. Güç kullanımı ve askerî tırmanış açısından bir süreklilik var ancak burada bir kopuş da söz konusu. 7 Ekim’den önce Netanyahu’nun çizgisi şuydu: Filistinliler yenilmiş durumda, Filistin meselesi artık uluslararası gündemde değil, Ramallah’taki Filistin Yönetimi zayıf, Batı Şeria’da istediklerimizi yapabiliriz. Gazze ise bir hapisane gibi tutuluyordu ve Hamas da yönetimdeydi. Katar tarafından finanse edilen Hamas, İsrail açısından büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Fakat Hamas İsrail’e saldırınca bu kabul edilemez oldu. Hükümet, Hamas’ı yok etme yönünde yeni bir politika benimsedi. Önceden politika, Hamas’ın yönetmesine izin vermek ama İsrail’e tehdit oluşturmamasını sağlamak üzerinedi. Şimdi ise hedef, Hamas’ı kökünden yok etmek oldu. Elbette bu gerçekçi bir hedef değildi çünkü Hamas Filistin toplumunun bir parçası ve Gazze’de insanlar olduğu sürece Hamas da var olmaya devam edecektir. Aynı zamanda başka bir hedef de vardı: Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmek.

Ö.D.: Yani Hamas’ı yok etmenin dışında İsrail’in kendi başına bir hedefi daha vardı demek istiyorsunuz?

A.S.: Evet. Amaç, Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmekti; aslında nüfusun boşaltılmasını hedefliyordu. 13 Ekim 2023 tarihli İsrail İstihbarat Bakanlığı belgesinde, Gazze halkını güç kullanarak Kuzey Sina’ya yöneltmeye dair somut planlar yer alıyordu. Ancak Mısır bu nüfus transferine direndi. Sonunda hedef, Gazze’de hayatı imkânsız hâle getirmek oldu. Bu süreç, son iki yılda gördüğümüz yıkım ve katliamla sonuçlandı ve soykırımla doruğa ulaştı. Asıl amaç etnik temizlikti; nüfustan kurtulmaktı.

Ö.D.: Bahsettiğiniz belge 13 Ekim 2023 tarihliyse yani 7 Ekim’den sadece altı gün sonra İsrail böyle bir plan yapıyorsa İsrail hükümetinin Gazze’de etnik temizlik ve belki de soykırım yapmaya yönelik planlarının 7 Ekim’den öncesinde de var olduğunu söyleyebilir miyiz?

A.S.: Hayır, hayır. 13 Ekim tarihli belge, İsrail İstihbarat Bakanlığına ait ve Gazze’nin nüfusunu boşaltma planlarını içeriyor. Belgede soykırımdan bahsedilmiyor ama etnik temizlik vardı. Gazze’de etnik temizlik yapma hedefi asıl amaçtı ancak Mısır’ın direnişi nedeniyle bu gerçekleştirilemedi. Hükümetin sorduğu soru şuydu: Gazze ile ne yapacağız? Cevap: Gazze’yi yaşanamaz hâle getirmek, oradaki her şeyi yok etmek. Bu süreç, soykırıma yol açtı ancak soykırım orijinal planın bir parçası değildi. Ben de soykırımın mümkün olacağını hiç düşünmemiştim. Kendi anılarımda, *Üç Dünya: Bir Arap Yahudinin Anıları* adlı kitapta belirttiğim gibi... Kitap İsrail’de siyonizmi eleştirel bir biçimde ele alıyor. Ancak tüm hatalarına rağmen İsrail’in geçmişte soykırım suçu işlemediğini özellikle vurguluyorum.

Ö.D.: 1948’de de...

A.S.: 1948’de yaşananlar soykırım değildi etnik temizlikti. İki şey aynı şey değil.

Savaşın başında, İsrail’in soykırım işlediğini düşünmüyordum. Ama İsrail insani yardımı kestiğinde ve açlığı bir savaş aracı olarak kullandığında, fikrimi değiştirdim ve bunun soykırım olduğuna karar verdim. Çünkü sivilleri aç bırakıyorsanız onları öldürmek istiyorsunuz demektir; bu soykırım tanımındır. Ve bu sadece benim görüşüm değil; Holokost konusunda önde gelen İsraili uzmanlar, Omar Bartov gibi dikkatli bir değerlendirmeye sonrası bunun klasik bir soykırım vakası olduğuna karar verdiler. Dolayısıyla artık tartışmaya yer olmadığını düşünüyorum.

Ö.D.: Demir Duvar kitabınızda 2005’teki İsrail’in Gazze’den çekilmesine atıfta bulunurken Ariel Sharon’ın tutumundan bahsediyorsunuz. Sharon, dünya kamuoyunun baskısı altında hareket etti; Gazze halkına karşı vicdanı yoktu ama İsrail’in dünya kamuoyunun gözünde nasıl bir imaja büründüğünü önemsiyordu. Şimdi ise Netanyahu var ve dünya kamuoyunu pek umursamıyor gibi görünüyor. Ve Sharon kasap olarak tanınırken Netanyahu’nun çok daha ileriye gittiğini görüyoruz. Yani İsraili liderlerin profil ve tutumlarında ciddi bir değişim var. Diğer yandan bazı şeyler de değişmedi. Demografik yapı gibi. İsrail’in genişlemesini engelleyebilecek gerçekçi faktörlerden biri olarak görülebilir. Bütün bu bağlamda Netanyahu, iç politikada bir savaş yürütüyor ve zor bir durumda. Ordu kurmaylarıyla arasında ciddi sorunlar var. Yargılamaları devam ediyor ve zor günlerden geçiyor. Kendisinin geleceğine dair ne söyleyebilirsiniz?

A.S.: İsrail uzun süredir uluslararası eleştirilerle karşı karşıya. Ancak Netanyahu’nun hükümeti, İsrail’i uluslararası parya hâline getirdi. Kamuoyu ve devletleri umursamıyor; tek önemseydiği ABD. Amerikan desteği olduğu sürece tüm dünyayı, BM’yi, Uluslararası Adalet Divanını görmezden gelebilir. Ancak Gazze’deki savaş, İsrail için stratejik bir felaket. Ordu, Gazze Şehri’ni işgal etmek istemedi. Netanyahu’nun kararı, kişisel ve siyasi hayatta

kalma mücadelesinden kaynaklanıyor. Ülke içinde rüşvet, yolsuzluk ve güven ihlali suçlarından yargılanıyor; Uluslararası Adalet Divanı tutuklama emri çıkardı. Savaş bittikten sonra hükümet değişecek ve Netanyahu dokunulmazlığını kaybedecek. Bu yüzden savaşı sürdürmede kararlı.

Ö.D.: Peki ateşkesin sürdürülebilirliği konusunda iyimser misiniz?

A.S.: Hayır. İsrail geçmişte her ateşkesi kendi işine yaramadığı zaman ihlal etti. Bu son ateşkes ise Trump tarafından dayatıldı. Amaç; ateşkes, rehinelere ve insani yardımların yeniden başlaması. Ancak bu bir barış planı değil, Filistinlilere yetki vermiyor.

Ö.D.: “Yüzyılın Anlaşması” da plan değil, sadece ticari bir pazarlıktır. ABD-İsrail ilişkilerinde, özellikle Trump ile Netanyahu arasında çatlaklar gözlemleniyor. Sizce bu ilişki gelecekte nasıl şekillenecek?

A.S.: Amerikan desteğinin sorunlu yanı koşulsuz olmasıdır. İsrail uluslararası hukuka veya Filistinlilerin haklarına saygı göstermese bile destek devam ediyor. Bu yüzden İsrail fiilen cinayet işlemiş gibi sınırlanıyor. Trump döneminde de durum aynıydı; Netanyahu sınırları aştığında Trump devreye girdi. ABD ile İsrail ilişkisi giderek gerilecektir.

Ö.D.: Son olarak Demir Duvar stratejisi ne durumda? Radikal sağın genişleme vizyonu çok gerçekçi değil. Sizce ne oldu?

A.S.: Jabotinsky, Demir Duvar stratejisinin mimarıdır. Strateji iki aşamalıdır: İsrail'in askerî gücünü artırmak

Savaşın başında, İsrail'in soykırım işlediğini düşünmüyordum. Ama İsrail insani yardımı kestiğinde ve açlığı bir savaş aracı olarak kullandığında, fikrimi değiştirdim ve bunun soykırım olduğuna karar verdim. Çünkü sivilleri aç bırakıyorsanız onları öldürmek istiyorsunuz demektir; bu soykırımın tanımıdır.

ve Filistinlilerle müzakere etmek. Bu iki aşamayı tamamlayan tek lider Yitzhak Rabin'dir. Rabin suikasta uğradı. Netanyahu ile Likud tekrar iktidara geldi ve stratejinin birinci aşamasına geri döndü; yani askerî gücü artırmaya odaklandı. Netanyahu bir barış yapıcı değil; kalıcı çatışmanın savunucusu. Güce aşırı bağlı oldukları için Siyonist hayalin çözülme sürecini başlattılar. Tüm bu şiddet sonunda İsrail'e geri dönecek.

Ö.D.: Vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.